

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук
Гайдамаки Олени Василівни про дисертаційне дослідження
Чужої Наталії Петрівни «Формування естетичного досвіду молодших
школярів засобами українських народних паремій», поданого на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 –
теорія і методика виховання

Актуальність обраної теми

Актуальність проблеми формування естетичного досвіду молодших школярів засобами українських народних паремій, до якої звернулася Чужа Н. П. у дисертаційному дослідженні, є незаперечною, оскільки засадничими документами сучасної освіти, зокрема Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року та Концепцією національно-патріотичного виховання дітей і молоді, одними з провідних освітніх орієнтирів визначено виховання здобувача освіти на загальнолюдських, національних, культурно-духовних цінностях шляхом передання вітчизняного досвіду новим поколінням, акцентовано на важливості використання у виховній роботі фольклорної спадщини не лише як джерела запозичення, але і як форми художнього мислення та як засобу стимулювання особистісних можливостей.

Важливим засобом формування естетичного досвіду є спілкування з мистецтвом, зокрема народним, яке здатне впливати на духовний світ людини, почуття, емоції, реалізацію потреб, інтересів, виховання цінностей, смаків, формування естетичної оцінки та збагачення індивідуальних ціннісних надбань особистості. Саме така місія мистецтва в школі визначена у багатьох державних освітніх документах, зокрема: Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року, Державному стандарті початкової освіти, Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх

навчальних закладах, Комплексній програмі художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах.

Українські народні паремії, а саме прислів'я, приказки та загадки, що впродовж століть водночас і відображали, і формували естетичну та етичну виховну систему українського народу, беззаперечно можуть виступати засобом впливу на емоційно-почуттєву сферу особистості, виховання у неї естетичного смаку, зокрема через розуміння краси слова, набуття певних естетичних знань, формування естетичних цінностей, ставлень, ідеалів, що є складовими естетичного досвіду.

Сприятливим періодом для формування естетичного досвіду є молодший шкільний вік, який відрізняється активною сприйнятливістю до мистецтва, зокрема мистецтва слова. Молодшим школярам притаманне поєднання баченого, почутого, прочитаного з уявним, одразу пережитою радістю від сприйнятого та власно інтерпретованого. Паремії ж наповнені зоровими і слуховими образами, які актуалізуються завдяки накопиченому дитиною попередньому життєвому досвіду, а завдяки нерідко прихованому змісту, здатні відчутно сприяти розвитку образного мислення та уяви молодших школярів. Зокрема, коли досвід дитини є досить незначний, вони допомагають розвинути здатність до асоціативного, поетичного бачення світу. Завдяки уяві, що активізується при сприйманні паремійного матеріалу, відбувається поєднання минулого досвіду з новими враженнями, почуттями, емоціями. І тоді вже набутий естетичний досвід стимулює накопичення нового і, таким чином накопичуючись, наближається до ідеалу. Ці властивості народних паремій можна ефективно застосовувати в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти, однак, на жаль, естетико-виховний потенціал українських народних паремій дотепер використовуються недостатньою мірою.

Викладені аргументи засвідчують, на нашу думку, актуальність дисертаційного дослідження Н. П. Чужої, предметом якого визначені методика і педагогічні умови формування естетичного досвіду молодших

школярів засобами українських народних паремій

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій

Ознайомлення з дисертаційною роботою Н. П. Чужої «Формування естетичного досвіду молодших школярів засобами українських народних паремій» дозволяє зробити висновок про те, що структура дисертації відображає процес розв'язання проблеми формування естетичного досвіду молодших школярів, який визначається метою й завданнями дослідження. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

Загальний обсяг дисертації – 261 сторінка, з яких 186 основного тексту, що засвідчує відповідність роботи технічним вимогам до кандидатських дисертацій у галузі суспільних і гуманітарних наук. Робота написана літературною українською мовою, науковим стилем.

Вступ дослідження містить усі компоненти, необхідні для кандидатської дисертації: чітко визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, висвітлено його теоретико-методологічну основу, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; зміст висновків до кожного розділу відповідає заявленій проблематиці, сформульовані в дисертації завдання відображені в загальних висновках.

У I розділі («Теоретичні основи дослідження») дисертанткою здійснено ретельний теоретичний аналіз літератури з визначеної проблеми, що охоплює багатогранну площину джерел із педагогіки та дотичних до неї наук – психології, мистецтвознавства, фольклористики, філософії, що дало можливість уточнити сутність поняття «естетичний досвід молодших школярів», розкрити психолого-педагогічні особливості молодшого шкільного віку. Варто наголосити на обґрунтуванні авторкою дисертації виховного потенціалу українських народних паремій щодо формування естетичного досвіду учнів молодших класів, вивчення яких може мати значний вплив на емоційно-почуттєву сферу особистості, сприяти вихованню

на матеріалі паремій, добір прислів'їв та приказок до характерів персонажів казок, розвиток уваги та кмітливості; розширення емоційного досвіду (відтворення паремій у різному настрої, характері), інсценізації, ілюстрування (словесне, образотворче, пантоміма), добір паремій до змісту/персонажів творів образотворчого мистецтва тощо. Серед цікавих форм роботи: уроки-ігри, уроки-мандрівки, урок-конференція, інтегровані уроки, уроки-театралізація тощо. Необхідно зазначити й актуальність та важливість екстраполювання розробленої авторкою методики у позаурочний процес (зокрема, позаурочні заходи на матеріалі українських народних паремій «Мандрівка в Королівство Казок», «Фольклорний віночок»), що сприяє створенню цілісного виховного середовища закладу освіти. Розроблена та обґрунтована методика спрямована на розвиток пізнавальних здібностей молодших школярів, збагачення їхніх знань у сфері українських народних паремій; прищеплення вмінь їх естетичного оцінювання, формування естетичних почуттів, прагнення дітей до самостійної творчої діяльності. Проте, на нашу думку, у формулюванні педагогічних умов цю методичну унікальність не відтворено, педагогічні умови сформульовано дуже лаконічно.

Наприкінці представлено аналіз результатів формувального експерименту. Отримані результати, опрацьовані автором із застосуванням методів математичної статистики, є достатньо переконливими й проілюстровані проміжними та підсумковими даними в останньому розділі дисертації (таблиці 3.2.7, 3.2.8, 3.2.9, 3.2.12). Зазначимо, що констатувальний і формувальний експерименти проведено згідно з основними вимогами до цієї складової дисертаційного дослідження, із застосуванням адекватно розробленого методичного інструментарію.

Представлені в кінці дисертації висновки дослідження відповідають сформульованим у вступі меті й завданням, впливають зі змісту роботи, віддзеркалюють основні результати дисертації. Їх достовірність забезпечується належно обґрунтованим методологічним інструментарієм,

достатньою джерельною базою та якісною апробацією результатів дослідження.

Наукова новизна дисертаційного дослідження є безперечною і полягає в тому, що в ньому вперше теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено методику і педагогічні умови формування естетичного досвіду молодших школярів засобами українських народних паремій; уточнено сутність поняття «естетичний досвід молодших школярів» як внутрішньо суб'єктно засвоєний, інтегрований континуум діяльнісно-творчого освоєння дійсності, і його складові (естетичні знання, почуття та емоції, смаки, інтереси, ідеали) та компоненти (когнітивний, емоційно-ціннісний та практичний).

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Перебіг і результати проведеного дослідження апробовані на міжнародних та всеукраїнських конференціях, науково-практичних семінарах, вони достатньо висвітлені у 22 наукових публікаціях. З них: 6 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях та 1 стаття у зарубіжному науковому виданні, 1 методичні рекомендації, 14 наукових праць опубліковано у матеріалах конференцій.

Дискусійні положення та зауваження

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Н. П. Чужої, вважаємо за необхідне висловити зауваження, які потребують окремих пояснень.

1. Структура дисертації, на нашу думку, має дискусійний характер, адже вважаємо, що параграфи 2.3. (Методика формування естетичного досвіду молодших школярів) та 2.4. (Педагогічні умови ефективного формування естетичного досвіду молодших школярів засобами українських народних паремій) доцільно було б віднести до розділу III, а розділ II спрямувати тільки на розкриття особливостей констатувального

експерименту та визначення стану сформованості естетичного досвіду молодших школярів на початок дослідно-експериментальної роботи і апробації розробленої методики і визначених педагогічних умов. Відповідно такі зміни зумовили б зміну назв розділів.

2. Вважаємо, що в дисертаційному дослідженні доцільно конкретизувати в описі констатувального та формувального етапів дослідження вікову групу учнів, що брали участь на різних його етапах (параграфи 2.2; 3.1). Адже поняття «молодший шкільний вік» досить умовне, і 6-7-річні діти за психофізіологічними характеристиками відрізняються від 8-10-річних. А відтак, вік дітей зумовлює добір відповідних завдань і адекватність очікуваних результатів (згідно з визначеними показниками).

3. На нашу думку, наприкінці параграфу 2.3 («Методика формування естетичного досвіду молодших школярів»), як одного із засадничих структурних компонентів дослідження, бракує більш розширеного висновку-узагальнення (с.129).

4. Зауважимо на неточностях, допущених у формулюванні завдань і отриманих результатів у процесі констатувального експерименту (с.100, 106).

5. Аналіз літератури охоплює широке коло джерел, проте, враховуючи швидкоплинність розвитку наукової думки в наш час, варто зазначити на важливості збалансованого використання досліджень сучасних вчених та дослідників попередніх десятиліть. З огляду на це вважаємо, що дане дисертаційне дослідження варто посилити науковими здобутками дослідників XXI століття.

Зазначені зауваження суттєво не впливають на загальний позитивний висновок щодо оцінки дисертаційної роботи Н.П.Чужої.

Зміст автореферату дисертації та публікації автора повністю відображають основні положення проведеного дослідження.

Таким чином, оцінка змісту дисертації Чужої Наталії Петрівни «Формування естетичного досвіду молодших школярів засобами українських народних паремій» дозволяє говорити про те, що мета дисертаційної роботи в

ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Загальний висновок

Зміст і логіка викладу дисертації Н. П. Чужої свідчить, що робота виконана на високому науковому рівні відповідно до кваліфікаційних вимог. Поставлені завдання розв'язані, наукова новизна, теоретичне та практичне значення доведені. Результати і висновки дисертації мають суттєве значення для розвитку теорії формування естетичного досвіду особистості. Н. П. Чужа показала себе спроможною узагальнювати наукові джерела, розробляти й обґрунтовувати методику формування естетичного досвіду молодших школярів, здійснювати експериментальне дослідження, робити висновки.

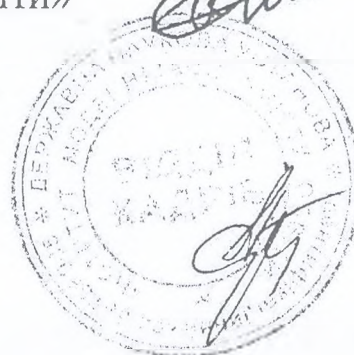
Таким чином, вважаємо, що дисертація Н. П. Чужої на тему «Формування естетичного досвіду молодших школярів засобами українських народних паремій» є самостійним завершеним дослідженням, яке відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами), а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент –

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу наукового та навчально-методичного
забезпечення змісту дошкільної та початкової
освіти у Новій українській школі
Державної наукової установи
«Інститут модернізації змісту освіти»

О. В. Гайдамака

Підпис Гайдамаки О.В. засвідчую.
Начальник відділу кадрів

Г. В. Косар